

ONA TILI VA O'QISH FANLARINI INTEGRATSIYALASHGAN HOLDA SAVODXONLIKNI OSHIRISHNING SAMARALI METODLARI

Xolmurodova Muxlisa Xoldor qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti,
pedagogika fakulteti boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Email: muxlisax03@gmail.com

Tel: +998-95-373- 03-05

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17346373>

Annotatsiya: Ushbu maqolada ona tili va o'qish fanlarini integratsiyalashgan holda savodxonlikni oshirishning samarali metodlari tahlil etilgan. Integratsiyalashgan yondashuvning o'quvchilarda imloviy savodxonlik, matn bilan ishlash, mustaqil va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot jarayonida nazariy tahlil, pedagogik kuzatish va tajriba-sinov metodlari qo'llanilib, interfaol usullar – "Klaster", "INSERT", "B-B-B", "Aqliy hujum" kabi metodlarning amaliy samaradorligi o'rganilgan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, integratsiyalashgan darslar o'quvchilarda o'qish va yozma nutq madaniyatini rivojlantirish, savodxonlikni oshirish hamda o'qishga bo'lgan qiziqishni kuchaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: ona tili, o'qish savodxonligi, integratsiyalashgan ta'lim, interfaol metodlar, imloviy savodxonlik, boshlang'ich ta'lim, matn bilan ishlash, o'quvchi faolligi.

Аннотация: В статье анализируются эффективные методы повышения грамотности посредством интеграции предметов родного языка и чтения. Подчеркивается важность комплексного подхода в развитии орфографической грамотности учащихся, навыков работы с текстом, самостоятельного и творческого мышления. В процессе исследования использовались методы теоретического анализа, педагогического наблюдения и экспериментальной апробации, а также изучалась практическая эффективность интерактивных методов, таких как «Кластер», «INSERT», «B-B-B» и «Мозговой штурм». Результаты показывают, что интегрированные уроки играют важную роль в развитии культуры чтения и письма учащихся, повышении грамотности и интереса к чтению.

Ключевые слова: родной язык, читательская грамотность, интегрированное обучение, интерактивные методы, орфографическая грамотность, начальное образование, работа с текстом, активность учащихся.

Abstract: This article analyzes effective methods for improving literacy by integrating the mother tongue and reading subjects. The importance of an integrated approach in developing students' spelling literacy, working with text, and independent and creative thinking skills is highlighted. In the research process, theoretical analysis, pedagogical observation, and experimental testing methods were used, and the practical effectiveness of interactive methods such as "Cluster", "INSERT", "B-B-B", and "Brainstorming" was studied. The results show that integrated lessons play an important role in developing students' reading and writing culture, increasing literacy, and increasing interest in reading.

Keywords: mother tongue, reading literacy, integrated education, interactive methods, spelling literacy, primary education, working with text, student activity.

Bugungi kunda ta'lim tizimida o'quvchilarning imloviy, grammatik va o'qish savodxonligini rivojlantirish masalasi eng dolzarb yo'nalishlardan biri sanaladi. Ayniqsa, ona

tili va o'qish fanlarini integratsiyalashgan holda o'qitish boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyalarini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Integratsiyalashgan yondashuv o'quvchining o'qish, tinglab tushunish, yozish va so'zlash kabi asosiy til ko'nikmalarini uyg'un tarzda rivojlantirishga imkon beradi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-maydagi PQ-249-son qarorida o'qish savodxonligini oshirish, matn ustida ishlash, o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish va ta'lim sifatini oshirish dolzarb vazifa sifatida belgilangan. Shu bois, o'quvchilarni faqat matnni o'qishga emas, balki matn mazmunini tahlil qilish, fikrini og'zaki va yozma shaklda ifoda etishga o'rgatish zarur.

Ona tili va o'qish fanlarining uzviy bog'liqligi o'quvchilarga til birliklarini to'g'ri qo'llash, so'z boyligini kengaytirish, mantiqiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, dars jarayonida "Aqliy hujum", "Klaster", "INSERT", "B-B-B", "Konseptual xarita" kabi interfaol metodlardan foydalanish o'quvchilarni darsga faol jalb etadi, ularda mustaqil fikrlash va o'z fikrini asoslash ko'nikmalarini shakllantiradi. Shunday qilib, ona tili va o'qish fanlarini integratsiyalashgan holda o'qitish o'quvchilarda savodxonlikni oshirishning samarali yo'llaridan biri bo'lib, bu jarayon ularning nutq madaniyati, tafakkur va ijodkorlik salohiyatini yuksaltirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu maqolada mazkur integratsiyalashgan yondashuvning afzalliklari, metodlari va ta'limdagi natijadorligi haqida so'z yuritiladi.

Asosiy qism

Ona tili va o'qish fanlarini integratsiyalashgan holda o'qitish bo'yicha bir qator mahalliy va xorijiy tadqiqotlarda o'quvchilarda til kompetensiyasini, o'qish savodxonligini hamda ijodiy fikrlashni rivojlantirish masalalari keng yoritilgan.

Pedagog olimlardan A. Qodirova, N. To'xtayeva, M. Rahimova va boshqalar o'z ilmiy ishlarida ona tili va o'qish darslarining o'zaro bog'liqligini, ularning integratsiyalashuvi orqali o'quvchilarda og'zaki va yozma nutqni rivojlantirish, o'qilgan matndan xulosa chiqarish, tahliliy fikrlashni shakllantirish imkoniyatlarini asoslab berganlar. Jumladan, A. Qodirova (2019) o'z tadqiqotida o'qish darslari jarayonida so'z boyligini oshirish va matn mazmunini tahlil qilish orqali imloviy savodxonlikni mustahkamlash muhimligini ta'kidlaydi. Xorijiy adabiyotlarda ham integratsiyalashgan ta'limning samaradorligi haqida ko'plab tadqiqotlar mavjud. L. Vygotskiyning "yaqin rivojlanish zonasi" nazariyasiga ko'ra, fanlararo integratsiya o'quvchining bilish faoliyatini faollashtiradi va ularni mantiqiy fikrlashga undaydi. J. Brunerning konstruktivistik yondashuvi esa o'qish va til o'rganish jarayonida o'quvchini faol ishtirokchi sifatida ko'radi, bu esa integratsiyalashgan darslarning mohiyatiga to'liq mos keladi.

So'nggi yillarda chop etilgan "Boshlang'ich ta'lim metodikasi" (Toshkent, 2021), "Ona tili va o'qish savodxonligi: metodik qo'llanma" (TDIU, 2022) kabi nashrlarda ham o'quvchilarda o'qish savodxonligini shakllantirishda fanlararo integratsiyaning afzalliklari, o'quvchilarning nutqiy rivojiga ta'siri va dars samaradorligini oshirishda interfaol metodlarning o'rni yoritilgan. Shuningdek, "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi huzuridagi Milliy o'quv dasturi (2021)"da ona tili va o'qish fanlari o'rtasidagi uzviy bog'liqlik asosida "savodxonlik kompetensiyasini shakllantirish" asosiy maqsadlardan biri sifatida belgilangan. Bu esa integratsiyalashgan yondashuvning ta'lim tizimidagi dolzarbligini va amaliy ahamiyatini tasdiqlaydi.

Xulosa qilib aytganda, tahlil qilingan adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, ona tili va o'qish fanlarini integratsiyalashgan holda o'qitish o'quvchilarda imloviy savodxonlik, mustaqil fikrlash, nutq madaniyati va matn bilan ishlash kompetensiyalarini rivojlantirishning samarali vositasidir.

Mazkur tadqiqotda ona tili va o'qish fanlarini integratsiyalashgan holda savodxonlikni oshirishning samarali metodlarini aniqlash maqsad qilib olindi. Tadqiqot jarayonida nazariy, amaliy va tajriba-sinov ishlari uyg'un holda olib borildi.

➤ Birinchidan, nazariy tahlil metodi yordamida ona tili va o'qish fanlari bo'yicha ilgari olib borilgan ilmiy tadqiqotlar, metodik qo'llanmalar, davlat ta'lim standartlari va o'quv dasturlari o'rganildi. Bu orqali integratsiyalashgan o'qitishning ilmiy asoslari, maqsad va vazifalari aniqlab olindi.

➤ Ikkinchidan, pedagogik kuzatish va suhbat metodi orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining dars jarayonidagi faolligi, o'qish va yozishdagi qiyinchiliklari hamda o'qituvchilarning integratsiyalashgan yondashuvdan foydalanish tajribalari tahlil qilindi.

➤ Uchinchidan, tajriba-sinov ishlari o'tkazilib, unda integratsiyalashgan darslarda "Klaster", "INSERT", "B-B-B", "Aqliy hujum", "Konseptual xarita" kabi interfaol metodlarning samaradorligi amaliy jihatdan sinovdan o'tkazildi. Bu orqali o'quvchilarning savodxonlik darajasi, matnni anglash, fikrni mustaqil ifodalash va imloviy xatolarga yo'l qo'ymaslik ko'nikmalaridagi o'zgarishlar kuzatildi.

Tadqiqot natijalarini umumlashtirishda taqqoslash, tahlil va xulosa chiqarish metodlari qo'llanildi. Ushbu metodlar yordamida olingan ma'lumotlar tizimlashtirilib, integratsiyalashgan yondashuvning samaradorligi asoslab berildi. Shunday qilib, tadqiqot metodologiyasi ona tili va o'qish fanlari integratsiyasi asosida o'quvchilarda savodxonlikni rivojlantirishga xizmat qiluvchi ilg'or pedagogik tajribalarni aniqlash, ularni tahlil qilish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga yo'naltirilgan.

Tadqiqot jarayonida o'tkazilgan kuzatish va tajriba-sinov ishlari shuni ko'rsatadiki, ona tili va o'qish fanlarini integratsiyalashgan holda o'qitish o'quvchilarning savodxonlik darajasini sezilarli darajada oshiradi. Integratsiyalashgan darslarda interfaol metodlardan foydalanish o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirgan, ularni faol fikrlash va mustaqil javob berishga undagan.

Tajriba davomida o'quvchilarning imloviy xatolar soni kamaygan, matnni tahlil qilish, asosiy g'oyani anglash va fikrni yozma ifodalash ko'nikmalari yaxshilangan. Shuningdek, o'qituvchilar ham fanlararo bog'liqlikdan samarali foydalanish orqali dars samaradorligini oshirganlar. Umuman olganda, tahlillar natijasida aniqlanishicha, integratsiyalashgan yondashuv o'quvchilarda til kompetensiyasi, o'qish madaniyati va ijodiy fikrlashni shakllantirishda ijobiy natija bergan.

Xulosa va takliflar

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, ona tili va o'qish fanlarini integratsiyalashgan holda o'qitish boshlang'ich sinf o'quvchilarida savodxonlikni oshirishning eng samarali yo'llaridan biridir. Bunday yondashuv o'quvchilarda til boyligini kengaytirish, matnni anglash, fikrni og'zaki va yozma shaklda ifoda etish, ijodiy tafakkurni rivojlantirish imkonini beradi. Interfaol metodlardan foydalanish esa dars jarayonini qiziqarli, mazmunli va natijador qiladi.

Takliflar:

✓ Boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun ona tili va o'qish fanlarini integratsiyalashgan holda dars o'tish bo'yicha metodik qo'llanmalar ishlab chiqish va amaliy seminarlar tashkil etish.

✓ Dars jarayonida "Klaster", "B-B-B", "INSERT", "Aqliy hujum" kabi interfaol metodlardan muntazam foydalanish orqali o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash.

✓ O'quv dasturlarida ona tili va o'qish fanlari o'rtasidagi fanlararo bog'liqlikni kuchaytirish, integratsiyalashgan dars ishlanmalari namunalarini keng tatbiq etish.

✓ O'quvchilarning o'qish savodxonligi va imloviy bilimlarini baholash mezonlarini takomillashtirish, bunda o'quvchining fikrlash jarayoni va ijodkorligi ham inobatga olinishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, integratsiyalashgan yondashuv asosida ona tili va o'qish fanlarini o'qitish o'quvchilarning savodxonlik, nutq madaniyati va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi hamda zamonaviy ta'lim talablariga to'la javob beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qodirova A. Boshlang'ich ta'limda ona tili darslarini o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
2. To'xtayeva N. O'qish darslarida o'quvchilarning matn bilan ishlash malakasini shakllantirish. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. Rahimova M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida imloviy savodxonlikni rivojlantirish metodlari. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021.
4. Ona tili va o'qish savodxonligi: metodik qo'llanma. – Toshkent: TDIU nashriyoti, 2022.
5. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. – Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti, 2021.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-maydagi PQ-249-son qarori – "O'quvchilarda o'qish savodxonligini rivojlantirish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida".
7. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. Milliy o'quv dasturi. – Toshkent, 2021.
8. Vygotskiy L. S. Mantiqiy fikrlash va nutq rivoji. – Moskva: Pedagogika, 1982.
9. Bruner J. The Process of Education. – Cambridge: Harvard University Press, 1960.
10. Hasanov Sh., Mirzayeva M. Integratsiyalashgan ta'lim: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Innovatsiya, 2023.